

In the article basic theoretical approaches are examined on determination of structure of leader internalss of personality. By an author the presented model of succession of education of leader internalss of school children.

Алфімов Д.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри управління освітою Донецького національного університету, директор Донецького бізнес-ліцею (м. Донецьк)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Г.П.Шевченко

УДК 378.147

СТУПЕНЕВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВУ ФРН

С.М. Амеліна

Стаття присвячена питанню ступеневої професійної підготовки студентів-аграріїв. Формування компетенцій розглядається як елемент професійної освіти.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Перед сучасною педагогічною наукою й практикою у сфері аграрної освіти стоїть складне завдання підготовки фахівців до успішної професійної самореалізації у принципово нових і складних обставинах, зумовлених насамперед поглибленням економічної та продовольчої кризи. Водночас реформування підготовки майбутніх аграріїв відбувається у контексті Болонської угоди, одним із основних положень якої є введення такої системи освіти, яку називають ступеневою, дворівневою, двоциклічною тощо. Під цим кутом зору великий інтерес викликає досвід підготовки аграріїв у країнах Західної Європи, зокрема Федеративної Республіки Німеччини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор

Про необхідність відповідних перетворень у сфері вищої освіти України зазначають вітчизняні вчені, акцентуючи увагу на таких питаннях: реформування системи вищої освіти (В. Андрущенко [1]), проектування навчання (М. Євтух, О. Сердюк [3]), навчання впродовж життя (М. Степко, Б. Клименко, Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ [2, 4]). Концепція безперервного навчання, „навчання впродовж всього життя” (так звана концепція LLL – lifelong learning) стає провідною концепцією професійної освіти на сучасному етапі розвитку суспільства, тому що найбільш повно задовольняє вимоги сьогодення.

Педагогічні дослідження з професійної підготовки фахівців аграрного сектора народного господарства здебільшого присвячені таким питанням: нові підходи до аграрної освіти (Д. Мельничук); організація навчального процесу в аграрних ВНЗ (А. Бугерко, Л. Головка, М. Гутієв, О. Дьомін, П. Лузан, О. Полозенко, Л. Ханула та ін.); професійна спрямованість особистості студента-аграрія (Л. Сподін), професійне становлення студентів в аграрних ВНЗ (С. Виговська), професійна підготовка студентів різних сільськогосподарських спеціальностей (Н. Кожемякіна, В. Лозовецька, В. Свистун, М. Хоменко та ін.).

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Проте аспекти застосування досягнень німецьких вчених у теорії і практиці професійної освіти майбутніх фахівців-аграріїв потребують окремого вивчення.

Формування цілей статті (постановка завдання)

Мета статті – розглянути питання використання досвіду педагогів університетів ФРН у професійній підготовці майбутніх спеціалістів сільськогосподарської галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів

Інноваційні зміни в організації навчального процесу у вищих навчальних закладах Німеччини викликані загальними тенденціями розвитку й трансформації європейської і світової освіти [5, 6, 7].

Сільська місцевість займає у ФРН близько двох третин усієї території країни, 55% якої використовується сільським господарством. Ще 30 відсотків зайнята лісами. Четверта частина населення мешкає у сільських районах. Тому Німеччину вважають «сільськогосподарським хребтом» Євросоюзу, незважаючи на те, що вона належить до провідних індустріальних країн світу (займає третє місце після США і Японії). Отже, організація аграрної освіти у ФРН, підготовка майбутніх аграріїв у різних навчальних закладах викликає значний інтерес.

У Німеччині, як і в усій Європі, в рамках Болонського процесу здійснюється перехід на трирівневу систему освіти або систему трьох циклів (бакалавр – магістр – доктор) з метою сприяння мобільності фахівців. Більшість європейських країн йде шляхом перетворень від традиційної дворівневої системи (напр., дипломований спеціаліст і доктор) до вказаної трирівневої. Слід зазначити, що цей перехід відбувається поступово – щодо деяких спеціальностей його уже завершено, решта поки що проводить необхідні заходи. За даними дослідників, у німецьких вищих навчальних закладах тільки 42 відсотки спеціальностей уже повністю переведено на нову систему підготовки фахівців. Проте сьогодні існують деякі особливості щодо окремих спеціальностей, які вимагають високої кваліфікації, – юриспруденція, фармація, медицина тощо. Що стосується сільськогосподарських спеціальностей, то ці вимоги поширюються на ветеринарну медицину, а означають вони те, що складання державного іспиту не означає автоматично присвоєння академічного рівня.

Для того щоб стати студентом сільськогосподарського факультету німецького університету (напр., Georg-August-Universität Göttingen, Universität Hohenheim; Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn, Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, Christian-Albrechts-Universität Kiel), потрібно мати свідоцтво про закінчення основної школи (у деяких випадках допускається також зарахування випускників реальної школи). При цьому бажано, щоб шкільні оцінки були досить високими. Крім того, вважається, що опанувати однією із сільськогосподарських професій може тільки той, хто цікавиться природою, навколишнім середовищем, любить рослинний світ, вміє поводитися з тваринами, але водночас має і

хист до «роботи руками», і здатність економічно мислити. Вимогою останнього часу стає наявність водійського посвідчення для важкої техніки, яка застосовується у сільському господарстві, тобто трактора, причепа тощо. Як правило, до початку навчання на факультеті майбутні аграрії мають пройти шестимісячну сільськогосподарську практику.

Кваліфікаційний рівень «бакалавр» (термін навчання – 6 семестрів) передбачає оволодіння знаннями з базових дисциплін, а також з актуальних питань аграрних дисциплін і науковою методикою у цій галузі. Рівень магістра можна набути протягом наступних 4 семестрів, він слугує для поглиблення теоретичної бази, розширення володіння питаннями наукового спрямування і спеціалізації на одній із сфер аграрної науки. Перші бакалаври були зараховані у 1999 році і отримали дипломи, захистивши попередню роботу на здобуття рівня бакалавра, у 2002 році. Згідно з рішенням Міністерства культури і освіти, рівень бакалавра як «перший професійний кваліфікаційний рівень фахівця» (ersterberufsqualifizierenderRegelabschluss) можна було вважати встановленим на рівні держави тільки тоді, коли ті, хто досягнув цього рівня, здійснив входження у професійну діяльність, будуть влаштовані відповідно до отриманої освіти і професійних вимог, і їм відкриють можливість розширення і поглиблення набутих знань та розвитку професійних умінь і навичок у пізніших фазах подальшого навчання, наприклад, у фазі магістратури. У будь-якому випадку перший кваліфікаційний рівень вимагає мінімум трирічного навчання у вищому навчальному закладі.

Навчання з метою досягнення першого кваліфікаційного рівня передбачає оволодіння фаховими, методичними і соціальними компетенціями, а також формування і розвиток здатності до їх професійного застосування, з одного боку, і подальшого навчання у вищому навчальному закладі, «навчання впродовж усього життя» з іншого. Таким чином, навчання з метою досягнення рівня бакалавра розглядається як базове науково орієнтоване навчання, що концентрується на основному фахові, але допускає можливість комбінації його з іншими спеціальностями. Зокрема зростають вимоги до більш тісного зв'язку з практикою курсів дисциплін фахового спрямування, які пропонується вирішувати шляхом

збільшення часу на фазу практики або завдяки новим формам інтеграції у навчання практичної спрямованості.

Навчання у магістратурі передбачає наявність першого кваліфікаційного рівня (бакалавра) і тому не є ідентичним традиційній магістратурі, яка існувала у деяких університетах Німеччини. Воно слугує змістовому і фаховому поглибленню й спеціалізації або ж може організовуватися як міждисциплінарне навчання. Водночас має бути чітка різниця між дослідницьким напрямом з метою подальшої наукової діяльності і прикладним напрямом підготовки магістрів, який надає різноманітні можливості оновлення і розвитку фахових знань і умінь для діяльності за межами наукової системи.

Паралельно з кваліфікаційними рівнями Болонської системи у німецьких університетах залишається кваліфікація «дипломований аграрний інженер» (Diplomagratingenieur), якої можна набути протягом 9 семестрів. Навчання концентрується на одній із аграрних галузей (рослинництво, тваринництво, екологія, економіка, соціальні науки). Дніпропетровський державний аграрний університет має досвід співпраці із Бонським університетом у галузі аграрно-інженерної освіти. Двічі навчальні заклади-партнери реалізовували програму ім.Леонарда Ейлера, згідно з якою студенти 5 курсу факультету механізації сільського господарства ДДАУ писали дипломну роботу, маючи двох наукових керівників – з української та німецької сторони, і проводячи протягом місяця досліди на базі Бонського університету і німецьких підприємств.

Сільськогосподарські факультети німецьких університетів націлюють студентів на оволодіння практичними вміннями і навичками. З цією метою проводяться різні заходи, наприклад, «День поля», «День відкритого фермерського господарства» тощо. Водночас такі заходи є ефективним засобом пробудження інтересу до аграрних професій, хоч зазвичай оволодівають ними ті, хто отримує землю, фермерське господарство, сільськогосподарське підприємство у спадок від батьків.

Під час проведення «День поля» студенти залучаються до демонстрації сільськогосподарської техніки у дії (напр., сівба чи збирання урожаю). Кілька студентів Дніпропетровського державного аграрного університету після вдало пройденого під керівництвом

професора К.-Х. Кромера стажування в Інституті сільгосптехніки Бонського університету отримали запрошення для участі у «Дні поля» і займалися підготовкою та демонстрацією сільськогосподарських машин.

«День відкритого фермерського господарства» передбачає організацію сільською молоддю презентаційних програм, різних для кожного господарства, але насичених у інформаційному і культурному аспектах. Мета такого заходу – унаочнення способу мислення, дії, життя людей, які обрали своєю сферою діяльності сільське господарство.

Як правило, для отримання кваліфікації «фермер» (Landwirt/in) потрібно навчатися у сільськогосподарській школі (Landwirtschaftsschule), навчання у якій триває не менше двох років і завершується державним іспитом. До навчання у цій школі допускаються тільки особи, які успішно завершили попереднє трирічне навчання у професійній школі (Berufsschule), що відбувається у дуальній системі (поєднання, як правило, дводенного теоретичного навчання і триденної практики на підприємстві).

Дуальна система вищої професійної освіти функціонує таким чином: теоретична підготовка у ВНЗ доповнюється професійно-практичними фазами на підприємстві. До основних ознак дуальної професійної освіти відносяться:

- паралельне оволодіння «прикладною» професією (Ausbildungsberuf) під час отримання вищої освіти;
- чергування теорії і практики у навчальному процесі;
- співпраця академії або вищого навчального закладу з підприємством;
- оплата підприємства;
- фінансова участь підприємства в організації навчання щодо «прикладної» професії;
- хороші умови навчання.

Ті студенти, які розпочали навчання протягом останніх двох років, отримують кваліфікаційний рівень бакалавра (Bachelor (BA)). Кваліфікаційний рівень дипломованого спеціаліста, як це було раніше, теж поки що існує, але у зв'язку з подальшим розвитком Болонського процесу вважається неперспективним.

Слід зазначити, що ринок праці, який стрімко змінюється, вимагає крім навчання спеціалістів для традиційного фермерського господарства також підготовки фахівців, наприклад, з такими кваліфікаціями, як аграрний економіст, аграрний технік, аграрний біолог, дипломований фермер, сільськогосподарський інженер тощо. Набувають попиту більш вузькі спеціалізації у сфері сільського господарства, зокрема: сільськогосподарська техніка, облаштування майданчиків для гольфу і догляд за ними, санація дерев, штучне запліднення.

Німецькі дослідники прогнозують, що з подальшим розвитком і зміною структури сільського господарства ФРН і у майбутньому зростатиме потреба у фахівцях для великих спеціалізованих підприємств. Вони вважають, що також суміжні сфери (торгівля посівним матеріалом, кормами, машинобудування, продукування енергії) нададуть хороші шанси тим фахівцям-аграріям, які готові до підвищення кваліфікації і навіть перепрофілювання. Додатковим стимулом до постійного підвищення кваліфікації є значне скорочення фермерських господарств і сільськогосподарських підприємств у Німеччині, що, у свою чергу, спричиняє скорочення фахівців-аграріїв. Так, лише за 15 років зареєстровано зменшення кількості підприємств на 300 тисяч.

Крім того, все більш поширеними і плідними стають пошуки аграріями альтернативних способів заробітку. Найпопулярнішим із них стало так зване екологічне землеробство (*der ökologische Landbau*), коли вирощування сільськогосподарських культур проводиться без використання хімічних засобів захисту рослин і т.д. Досить багато фермерських господарств, розташованих у мальовничих куточках країни, намагаються привабити до себе туристів, розвиваючи галузь «зеленого туризму».

Отже, знову отримує підтвердження теорія «навчання впродовж життя», адже аграрний ринок вимагає все нових і нових знань, умінь, навичок, а насамперед – готовності оволодівати ними.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку

Нове бачення процесу оволодіння знаннями, уміннями і навичками підвищує актуальність використання у професійній освіті зарубіжного досвіду, зокрема досягнень німецьких педагогів,

адже аграрна освіта вважається у Німеччині найбільш інноваційною у системі професійної освіти. Перехід до двох кваліфікаційних рівнів має враховувати також майбутні зміни у структурі сільського господарства, які вже відбуваються у європейських країнах.

Література

1. Андрущенко В.П. Теоретико-методологічні засади реформування вищої освіти в Україні / В.П. Андрущенко // Педагогічна газета. – №12 (78), грудень 2000 р. – С.1-2.
2. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / [М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, В.Д.Шинкарук, В.В.Грубінко, І.І.Бабин]: за ред. В.Г.Кременя. – К.: Освіта, 2004. – 384 с.
3. Євтух М.Б. Дидактичні проблеми проектування навчальних занять в умовах вищої школи / М.Б. Євтух, О.П.Сердюк // Теоретичні питання освіти та виховання: Зб. наук. пр. – К.: Вид. центр КДЛУ. – 2000. - №9. – С.28.
4. Степко М.Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя: Монографія / М.Ф. Степко, Б.В.Клименко, Л.Л.Товажнянський. – Харків: НТУ „ХПІ”, 2004. – 112 с.
5. Hendler R., Marburger P., Reiff P., Schröder M. Landwirtschaft und Umweltschutz. – Erich Schmidt Verlag, Berlin, 2007. – 180 S.
6. Die Landwirtschaft. Lehrbuch für Landwirtschaftsschulen. – München, 1998. – 468 S.
7. Rohmoser G. Landwirtschaft in der Ökologie- und Kulturkrise. – Gesellschaft für Kulturwissenschaft, Bietigheim/Baden, 1996. – 208 S.

Статья посвящена вопросу ступенчатой профессиональной подготовки студентов-аграриев. Формирование компетенций рассматривается как элемент профессионального образования.

The article is dedicated to the question of the degree professional education of agrarian students. The professional competence as an element of professional formation is defined.

Амеліна Світлана Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор Дніпропетровський державний аграрний університет (м. Дніпропетровськ, Україна)

Рецензент - доктор педагогічних наук, професор Борисов В. В.

УДК 808.5

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

І.Г. Будаєва

У статті подається матеріал щодо розвитку культури мовлення педагога, її зв'язку з особливостями професійного мовлення, необхідністю дотримання норм мовленнєвої культури в спілкуванні. Автор звертається до тлумачення термінів «культура», «культура мови», «культура мовлення». Розглядаються шляхи досягнення високого рівня культури мови і мовлення педагога.

***Ключові слова:** мова, культура мовлення, культура мови.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Вітчизняні дослідники все частіше звертають увагу на те, що відбувається спад мовленнєвої культури, який багато в чому обумовлений тим, що освіта поступово перестає бути частиною культури. Викладач вищого навчального закладу – це та особистість,